

บทที่ ๑

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เด็กก่อนวัยเรียน ในที่นี้หมายถึง "เด็กเล็ก" ที่มีอายุ ๒-๖ ปี อาศัยอยู่ในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งนอกเขตสุขาภิบาล ส่วนใหญ่ยังได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูไม่ถูกต้องเพียงพอเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุ ๕ ประการ คือ

๑. ความยากจนของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
๒. การศึกษาระดับต่ำของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
๓. ความรู้ ความเชื่อและการปฏิบัติตนที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโภชนาการของผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
๔. การถูกละเลยในวัยเด็ก
๕. การบริการของรัฐไม่เพียงพอ

สาเหตุของปัญหาเด็กเล็กในชนบททั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้วนี้ สามารถกล่าวโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

๑. ความยากจนของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

ความยากจนทำให้หัวหน้าครอบครัวไม่สามารถแสวงหาอาหารให้เพียงพอกับความต้องการของสมาชิกในครอบครัวได้ จากผลการศึกษาภาคสนามในปี ๒๕๒๓ ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า หมู่บ้านหนองแวม ตำบลเมืองคง อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา มีเด็กเล็กอายุ ๐-๕ ปี เป็นโรคขาดโปรตีนและแคลอรีถึงร้อยละ ๖๗.๒ ในจำนวนนี้ร้อยละ ๓๐.๖ อาการของโรคค่อนข้างรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากความยากจนของประชาชน ทำให้ไม่สามารถแสวงหาอาหาร

เพื่อสนองความต้องการทางร่างกายให้กับบุตรหลานได้อย่างเพียงพอ^๑

ปัจจุบันความยากจนของประชาชนยังคงมีอยู่โดยพิจารณาได้จากการที่รัฐบาลประกาศกำหนดพื้นที่เป้าหมายในเขตชนบทท้องที่ ๓๗ จังหวัด ๒๑๖ อำเภอ และ ๓๐ กิ่งอำเภอ ให้เป็นพื้นที่ชนบทยากจน ที่จะต้องเร่งรัดพัฒนาตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙)^๒

นอกจากนี้ การที่มีแนวโน้มว่า สตรีก่อนและหลังการสมรสที่ออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อค่าจ้างจะมีจำนวน เพิ่มมากขึ้นทุกทีโดยเฉพาะสตรีในเขตชนบท^๓ หรือการที่บิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านทั้งคู่ เนื่องจากภาวะค่าครองชีพสูงขึ้นนั้น ทำให้เด็ก เล็กถูกละ เลยหรือถูกปล่อยให้ผู้อื่นซึ่งไม่สนใจเด็กเท่าที่ควรและอาจไม่มีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะความชำนาญในการเลี้ยงดูเด็ก เป็นผู้ดูแลแทน ตัวอย่างเช่น แบบแผนการดูแลเด็กในชนบท มักให้บุตรที่เป็นพี่เป็นผู้ดูแลน้อง ๆ โดยบิดามารดาร้อยละ ๖๐.๐๙ คิดว่าบุตรสาวมีความรับผิดชอบในเรื่องนี้มากกว่าบุตรชาย^๔ เป็นต้น

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กองศึกษาภาวะ เศรษฐกิจ และเผยแพร่การพัฒนา, ชนบทไทย ๒๕๒๓ (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๓), หน้า ๑๘๘.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๕), หน้า ๓๔๖.

^๓ พิชิต พิทักษ์ภาพสมบัติ และสุวิธมา วิบูลย์ เศรษฐ, สรุปผลการวิจัยโครงการวิจัยต่อเนื่อง ระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจประชากรไทย (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๔.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การศึกษาแบบแผนและพฤติกรรมของหญิงไทยชนบท (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๔), หน้า ๔๒-๔๔.

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความยากจนของประชาชน โดยเฉพาะบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เด็กเล็ก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถหาสิ่ง อื้ออำนวยที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมของเด็กให้ได้ครบถ้วนสมบูรณ์นัก

๒. การศึกษาระดับต่ำของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

สตรีชนบทและสามีส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำ^๑ กล่าวคือเกือบร้อยละ ๘๓ และ ๗๘ ตามลำดับ มีความรู้ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ เท่านั้น สามีที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีเพียงร้อยละ ๑๔ และอีกร้อยละ ๖ นั้น ไม่ได้เรียนหนังสือ การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง เด็กเล็กมีการศึกษาในระดับต่ำ อาจทำให้ขาดความ เข้าใจบทบาทตนเองในขบวนการของสังคมประกิด (Socialization Process) ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและบุคลิกภาพในเด็กได้^๒

กล่าวคือ การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง เด็กเล็กมีการศึกษาระดับต่ำอาจทำให้ขาด ความเข้าใจบทบาทของตนเองที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก ขาดความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ สุขภาพอนามัย การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างถูกต้องทั้งด้วยตนเองและการให้ผู้อื่นดูแลแทนโดยไม่ได้คำนึงถึงประสพการณ์ ความสามารถในการเลี้ยงเด็กของบุคคลนั้น รวมถึงการไม่เห็นความสำคัญของ เด็กเล็กอายุ ๒-๖ ปี ประกอบกับความยากจนของครอบครัวดังได้กล่าวแล้ว จึงมักเลี้ยงเด็กแบบปล่อยให้เจริญเติบโตเอง ตามธรรมชาติและอาจไม่ได้รับโอกาสการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องได้แก่ การได้รับอาหารไม่เพียงพอกับ ความต้องการของร่างกาย ไม่ได้รับภูมิคุ้มกันโรคตามวัย ขาดการอบรมทางด้านจริยธรรม ไม่มีกิจกรรม ที่เสริมสร้างประสพการณ์และสติปัญญาให้กับเด็ก เด็กจึงไม่สามารถพัฒนาตามวัยหรือเจริญเติบโตได้ อย่างเต็มที่ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ให้มีความพร้อมที่จะ เข้าสู่วัยเรียนต่อไปได้

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การศึกษาแบบแผนและพฤติกรรมของหญิงไทยชนบท, หน้า ๔๒-๔๔.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว ๒๕๒๒ (กรุงเทพมหานคร : มงคลการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๑-๑๓.

๓. ความรู้ ความเชื่อ และการปฏิบัติคนไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโภชนาการของผู้เป็นบิดามารดา หรือผู้ปกครอง

เด็กเล็กอายุ ๒-๕ ปี เป็นประชากรช่วงวัยหนึ่งที่ต้องเสี่ยงต่อการเกิดโรคขาดสารอาหาร และยังเป็นช่วงวัยหนึ่งที่มีปัญหาโภชนาการเกิดขึ้นมากด้วย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเจริญเติบโตของร่างกาย สมองและจะมีผลถาวรต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการของคนตลอดไป โรคขาดสารอาหารที่พบบ่อยในเด็กเล็ก คือการขาดโปรตีนและแคลอรีนั้น มาจากเหตุสำคัญ ๔ ประการคือ^๑

๑. สตรีมีครรภ์ กินอาหารไม่พอกับที่ร่างกายต้องการจนเกิดภาวะโภชนาการไม่ดี หรือขาดโปรตีนและแคลอรีทำให้ทารกในครรภ์ขาดสารอาหารไปด้วย

๒. สตรีระยะอยู่ไฟและให้นมบุตร มีการอดอาหารแสดง กินแต่ข้าวกับเกลือ ทำให้ตัวมารดาเองและทารกแรกเกิดที่ได้รับนมมารดาที่ขาดสารอาหารดังกล่าว เกิดปัญหาโภชนาการด้วยได้

๓. เด็กได้รับอาหารเสริมไม่พอกหรือไม่เหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย เช่น พ่อแม่ให้ข้าวต้มหรือกล้วยแก่ทารกเร็วเกินไป เช่น ให้เมื่อทารกมีอายุเพียง ๑ วันเท่านั้น เป็นต้น ทำให้ทารกอ้วน ไม่ดูดนมมารดาซึ่งตามหลักโภชนาการถือว่า น้ำนมมารดามีคุณค่าทางโภชนาการในระดับสูง หรือกรณีที่ทารกอายุ ๖ เดือนแล้ว แต่ยังคงได้รับอาหารเหมือนเดิม คือ กล้วย ข้าว อาจมีปลาชิ้นเล็ก ๆ บางครั้ง ทำให้เด็กทารกขาดโปรตีนและแคลอรี จึงเติบโตช้าลงหรือหยุดโต กลายเป็นเด็กก่อนวัยเรียนที่ขาดสารอาหารต่อไป

๔. บริโภคนิสัยที่ไม่เหมาะสมของเด็ก อันเกิดจากบิดามารดาตามใจ เช่น เด็กเบื่ออาหาร บิดามารดาก็เอาใจเด็กโดยให้กินขนมหวาน น้ำอัดลม เป็นต้น ทำให้เด็กไม่ได้รับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมกับวัย เด็กจึงมีโอกาสที่จะเสี่ยงต่อการขาดโปรตีนและแคลอรีได้มากยิ่งขึ้น

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ชนบทไทย ๒๕๒๓, หน้า ๑๓๔-๑๔๐, ๑๔๕-๑๔๖.

การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็กโดยเฉพาะมารดาไม่ทราบความสำคัญและการปฏิบัติตนที่ถูกต้องด้านโภชนาการของสตรีมีครรภ์ สตรีระยะอยู่ไฟและให้นมบุตร ความต้องการอาหารของวัยเด็ก และความเชื่อที่ผิด ๆ เกี่ยวกับการอดอาหารแสลงของทารกในภาวะต่าง ๆ เช่น กรสีที่เจ็บป่วย เป็นต้น อาจทำให้ทั้งมารดาและบุตรเป็นโรคขาดอาหารได้ ความรู้ ความเชื่อและการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเกี่ยวกับโภชนาการของบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็ก จึงเป็นประเด็นหนึ่ง ที่ควรได้รับความสนใจพิจารณาประกอบการวางแผนพัฒนาบุคคลด้วย

๔. การถูกละเลยในวัยเด็ก

โดยทั่วไป มารดาให้ความสนใจทารกในครรภ์และเด็กอ่อนอายุ ๐-๒ ปี เป็นพิเศษ กว่าบุตรอายุ ๓-๖ ปี เนื่องจากตนเองกำลังตั้งครรภ์หรือเหน็ดเหนื่อยจากการดูแลบุตรอายุ ๐-๒ ปี ซึ่ง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรและภาวะทุพโภชนาการของบุตร ใน เขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามารดาที่มีบุตรคนเดียว บุตรจะมีภาวะทุพโภชนาการน้อยที่สุด รองลงมา เป็นมารดาที่มีบุตร ๒, ๓, ๔ และ ๕ คน ตามลำดับ จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อจำนวนบุตรมากขึ้น ภาวะทุพโภชนาการของบุตรในครอบครัวจะมากขึ้นด้วย^๑

บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็กอาจคิดว่า เด็กอายุ ๓-๖ ปี พอลูกช่วยตัวเองได้บ้างแล้ว จึงหันไปให้ความสนใจเรื่องอื่น ๆ ที่ตนคิดว่าเร่งด่วนหรือสำคัญกว่า และจะเริ่มกลับมาเอาใจใส่เด็กในปกครองของตนอีกครั้ง เมื่อเด็กมีอายุครบ ๗ ปีบริบูรณ์ เพราะจะต้องจัดการให้เด็กเข้าโรงเรียน ฉะนั้นเด็กอายุ ๗ ปีบริบูรณ์ก็จะเริ่มอยู่ในความดูแลของรัฐในระบบโรงเรียน เข้ารับการศึกษาระดับบังคับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ตามแผนการศึกษาภาคบังคับแห่งชาติปี ๒๕๒๐^๒

^๑ ลัดดาวัลย์ รอดมณี, "ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมแรงงานของสตรีและภาวะทุพโภชนาการของเด็กในกรุงเทพมหานคร," วารสารสังคมศาสตร์ ๕ (มิถุนายน - ตุลาคม ๒๕๒๓), หน้า ๘๔.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ; แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา, ๒๕๒๕), หน้า ๖.

เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จะมีอายุประมาณ ๑๓ ปี ซึ่งก็โตพอจะดูแลตัวเองได้บ้างแล้ว เด็กบางคนก็ออกจากระบบโรงเรียนเพื่อช่วยงานบ้านหรือเตรียมตัวไปประกอบอาชีพนอกบ้านเพื่อค่าจ้าง บ้างก็ศึกษาต่อในระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อไป

จึงเห็นได้ว่า เด็กเล็กอายุ ๓-๖ ปี เป็นช่วงวัยที่ถูกละเลยถูกมองข้ามความสำคัญทำให้ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร โดยมารดาจะเอาใจใส่บุตรในครรภ์ บุตรอายุน้อยกว่า ๓ปี และเมื่อเริ่มมีอายุ ๓ ปี ซึ่งรัฐจะเข้ามารับช่วงภาระต่อไป

๕. การบริการของรัฐไม่เพียงพอ

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ในปี ๒๕๑๗ มีเด็กในวัยนี้เพียงร้อยละ ๕.๖ เท่านั้นที่เข้าศึกษาในระดับอนุบาล^๑ ในปี ๒๕๑๙ ปรากฏว่า การดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเด็กเล็กของกระทรวงมหาดไทย โครงการศูนย์โภชนาการเด็กของกระทรวงสาธารณสุข โครงการพัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์บังคับเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของกรุงเทพมหานคร ฯลฯ ให้บริการแก่เด็กวัยนี้ได้เพียง ๓% เท่านั้น^๒ ต่อมาในปี ๒๕๒๒ จากรายงานการวิจัยของศูนย์โภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่ามีเด็กประมาณร้อยละ ๕ เท่านั้นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในศูนย์ฯ

ปัจจุบันมีเด็กก่อนวัยเรียนจำนวน ๕๐๑,๖๗๐ คน และจะเพิ่มขึ้นเป็น ๖๘๒,๒๓๐ คน ในปีการศึกษา ๒๕๒๔ หรือเพิ่มขึ้นอัตราร้อยละ ๔.๐ ต่อปี การที่เด็กก่อนวัยเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นทำให้รัฐต้องรับภาระเพิ่มมากขึ้นด้วยการขยายและปรับปรุงบริการให้เพียงพอและเหมาะสมยิ่งขึ้นสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนเหล่านี้ ซึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ได้กล่าวถึงปัญหาการจัดบริการ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, กองแผนงาน, สถิติการศึกษาฉบับย่อ ปีการศึกษา ๒๕๑๙.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ศูนย์พัฒนานโยบายการศึกษา, "มติคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับการศึกษา ๒๕๐๕-๒๕๒๔" (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนานโยบายการศึกษา, ๒๕๒๔), หน้า ๓-๕.

สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนเท่าที่ผ่านมาว่า การบริการของศูนย์หรือโรงเรียนยังไม่ครอบคลุมถึงเด็กยากจนในชนบทแหล่งเสื่อมโทรมหรือชุมชนแออัด และเด็กที่ด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ ด้วย^๑

ดังนั้น แม้จะมีหน่วยงานต่าง ๆ จัดบริการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนหลายแห่งและหลายรูปแบบต่าง ๆ กัน^๒ เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กและสังคม แต่ก็ยังมีเด็กก่อนวัยเรียนอีกจำนวนมากที่ไม่ได้เข้ารับบริการที่รัฐจัดให้ ซึ่งอาจเนื่องมาจากเด็กเล็กผู้ใช้บริการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นหรือรัฐจัดบริการให้ไม่เพียงพอ หรือการไม่เลือกใช้บริการของรัฐด้วยเหตุผลใด ๆ ประการใดประการหนึ่ง

จากสาเหตุดังกล่าวแล้วทั้ง ๕ ประการ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็กเล็ก (อายุ ๒-๖ ปี) โดยเฉพาะเด็กเล็กในเขตชนบท ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. ภาวะทุพโภชนาการในเด็กเล็ก

โรคขาดสารอาหารที่พบบากคือ การขาดโปรตีนและแคลอรี ซึ่งเป็นปัญหาโภชนาการที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย พบได้บ่อยในทารก เด็กก่อนวัยเรียน (เป็นวัยที่มีความเจริญเติบโตและต้องการสารอาหารมาก) สตรีมีครรภ์และสตรีที่กำลังให้นมบุตร สถิติจากกองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข รวบรวมถึง มิถุนายน ๒๕๒๓ พบว่าเด็กก่อนวัยเรียนทั่วประเทศเป็นโรคขาดโปรตีนและแคลอรีในระยะต่าง ๆ จำนวน ๕๖.๐% จากเด็กที่สำรวจ จำนวน ๓๔๙,๑๒๔ คน^๓

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙), หน้า ๔๘.

^๒ รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ข. หน้า ๑๑๓-๑๑๖.

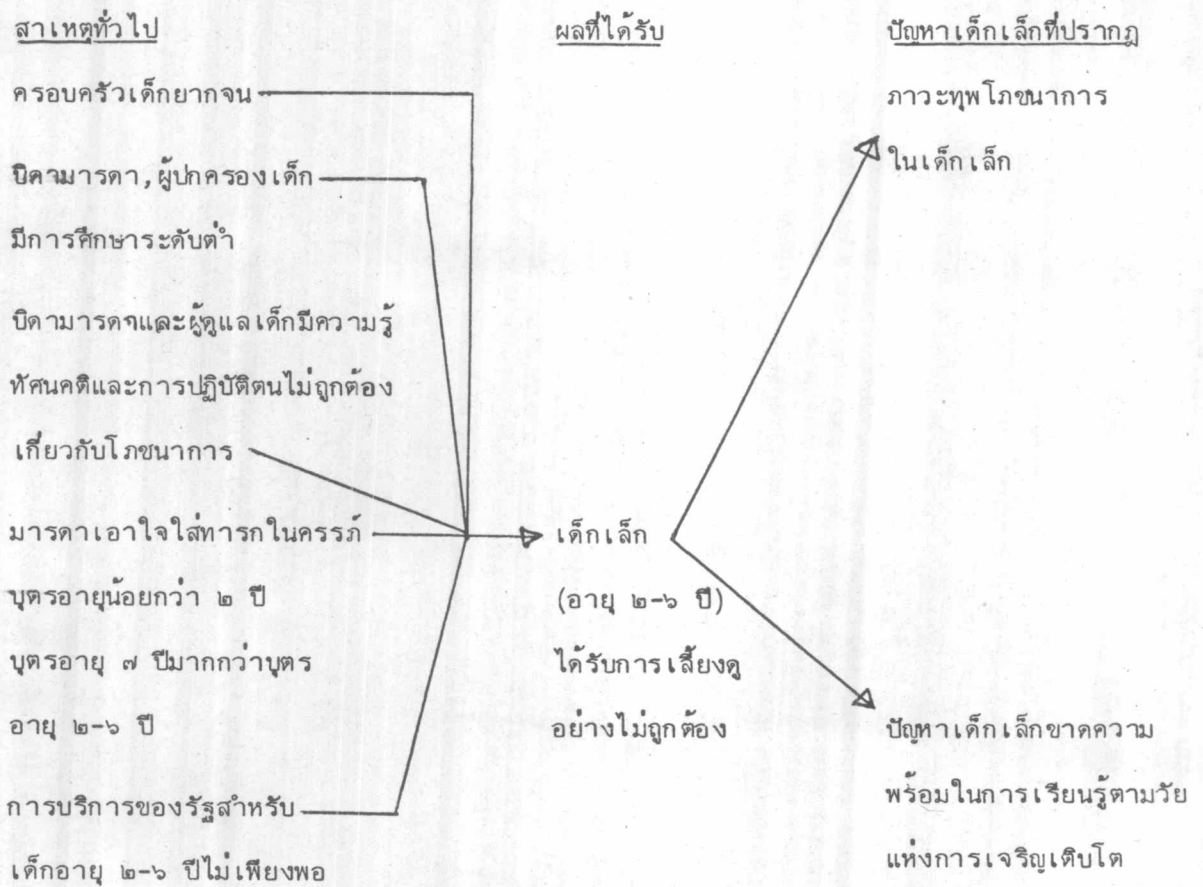
^๓ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ชนบทไทย ๒๕๒๓, หน้า ๑๓๙ - ๑๔๖.

๒. ปัญหาเด็กขาดความพร้อมในการเรียนรู้ตามวัยแห่งการเจริญเติบโต

จากผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเพียงประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น^๑

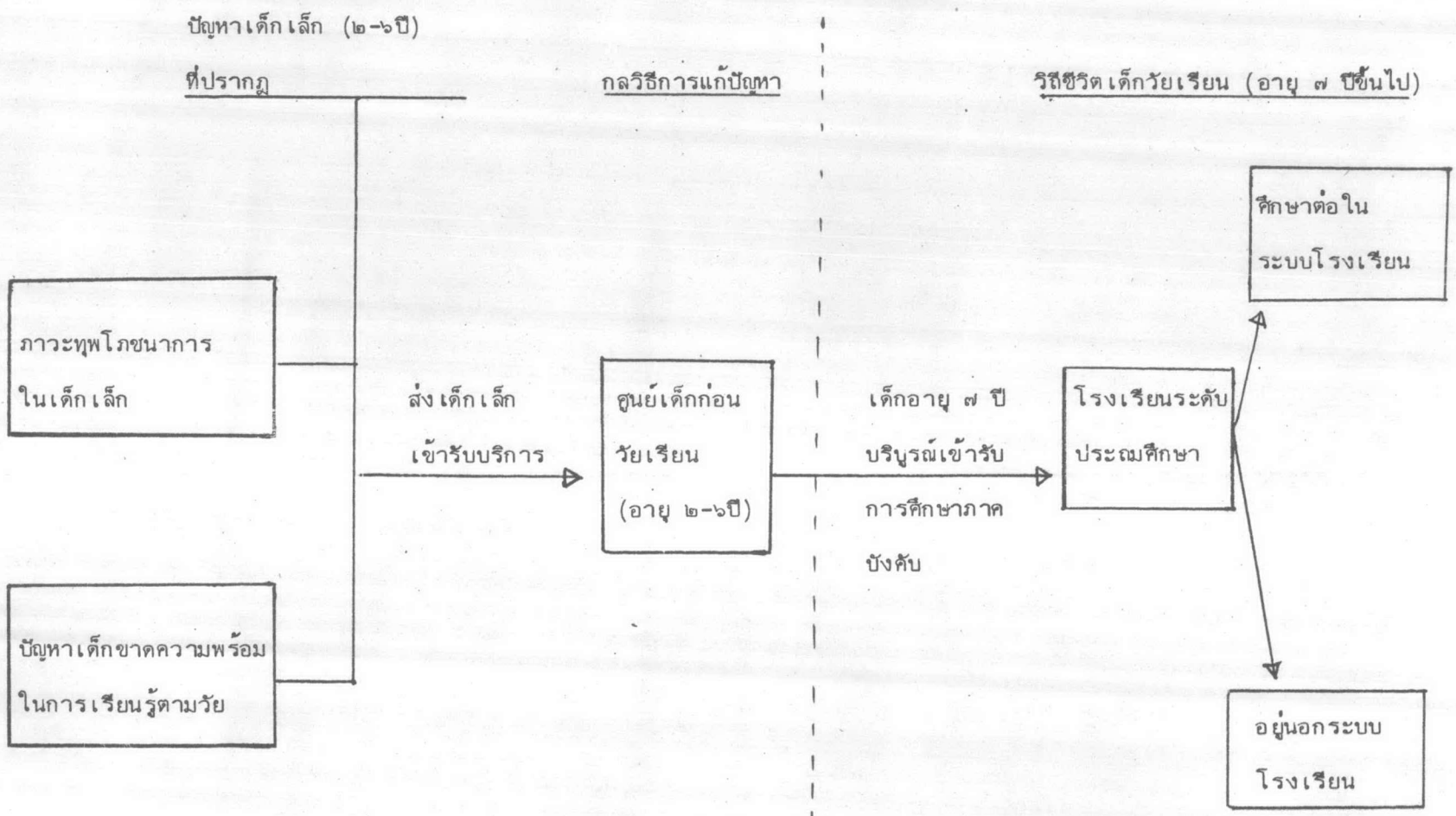
สาเหตุและปัญหาเกี่ยวกับเด็กเล็ก (อายุ ๒-๖ ปี) ดังกล่าวแล้วนี้ สามารถแสดงให้เห็นได้โดยง่ายด้วยแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงสาเหตุทั่วไปและปัญหาเด็กเล็ก อายุ ๒-๖ ปี (ในเขตชนบท)

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและคณะ, ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน, ๒๕๑๗), หน้า ๑๒.

แผนภูมิแสดงแนวทางการแก้ปัญหาเด็กเล็ก (๒-๖ ปี) และวิถีชีวิตเด็กวัยเรียน (อายุ ๗ ปีขึ้นไป)

รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กก่อนวัยเรียน จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็ก อันจักเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยเน้นถึงความสำคัญของเด็กก่อนวัยเรียน ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔) เป็นแผนงานที่จะกระทำต่อเนืองต่อไปในแผนพัฒนา ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) โดยเร่งรัดและให้การสนับสนุน ดังต่อไปนี้^๑

๑. เร่งรัดและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมรับภาระกับหน่วยงานของรัฐ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในเขตชนบทและเขตชุมชนแออัด

๒. เร่งรัดและสนับสนุนให้มีการปรับปรุง คุณภาพของการจัดอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อเสริมสร้างสุขภาพ อนามัย โภชนาการ สติปัญญา บุคคลิกภาพและจริยธรรม เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กที่จะเข้าสู่ระบบประถมศึกษาและสังคมต่อไป

รูปแบบหนึ่งของการบริการ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน (Child Day care Center or CDCC) โดยหน่วยงานของรัฐ และเอกชนหลายหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบ ศูนย์เด็กเล็กเหล่านี้ ใช้ชื่อต่าง ๆ กัน ตามหน่วยงานที่สังกัดรับผิดชอบดูแลเด็กก่อนวัยเรียน^๒ เพื่อให้เด็กนั้น ๆ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง ด้านโภชนาการ การป้องกันและรักษาโรค การอยู่อาศัย การศึกษาอบรมและด้วยความรัก เสมอไปตามารดาหรือผู้ปกครอง

การจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ยึดหลักการมีส่วนร่วมในการก่อตั้งศูนย์โดยบุคคล ๒ ฝ่าย คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับประชาชนในท้องถิ่น เมื่อจัดตั้งศูนย์ฯ แล้วให้ถือว่า ศูนย์ฯ ที่ตั้งขึ้นนั้นเป็นสมบัติของประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบดูแลความอยู่รอดของศูนย์ฯ ตามหลักการพัฒนาชุมชน

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙), หน้า ๒๔๔.

^๒ รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ข. หน้า ๑๑๓-๑๑๖.

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จักทำได้เท่านั้น แต่จากรายงานผลการวิจัย การจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย^๑ โดยการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ครูหรือผู้ดูแลเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องพบปัญหาที่น่าสนใจ ๖ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. รัฐบาลนโยบายในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ
๒. การลงทุนซ้ำซ้อนกันในรูปแบบของการบริการสำหรับเด็กเล็ก กลุ่มเดียวกัน
๓. ทุนอุดหนุนการดำเนินงานของศูนย์
๔. การมีส่วนร่วมน้อยของผู้ปกครองและการไม่ค่อยได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ศูนย์อีกด้วย
๕. ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของศูนย์น้อยและไม่ส่งเสริมให้เด็กเข้าเรียนก่อนเกณฑ์
๖. ผู้ปกครองไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของศูนย์ โดยผู้ปกครองส่วนใหญ่มุ่งให้เด็กอ่าน

ออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว

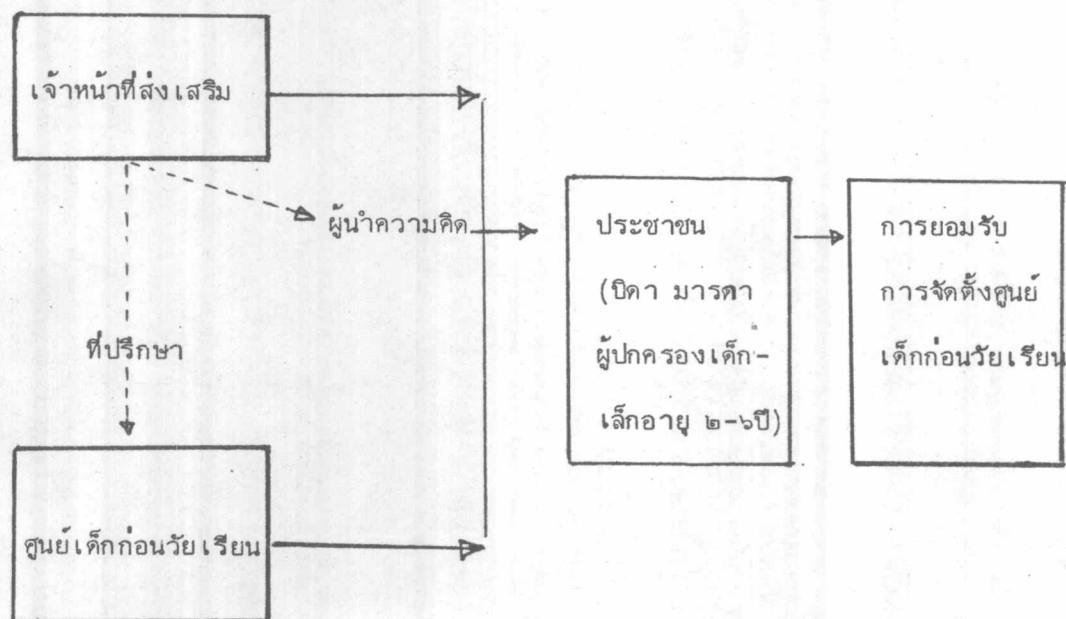
จึงเห็นได้ว่า มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองในเรื่องของการยอมรับศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนอยู่ด้วย การที่จะทำให้ผู้ปกครองยอมรับและให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ฯ นั้น มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาศูนย์ฯ ดังกล่าว

ดังนั้น จึงควรจะได้มีการศึกษาถึงปัจจัยในการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เพื่อให้ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยความยินยอมเห็นชอบของประชาชนท้องถิ่นนั้น ๆ อันจักส่งผลให้ศูนย์เด็กดังกล่าวสามารถดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งได้

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๖, ๖๘.

การวิจัยในครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐกับประชาชน ในเขตรับผิดชอบ ในเรื่องของคุณสมบัติ ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในสายตาของประชาชน และกลวิธีในการทำงานที่จะจูงใจประชาชน กลุ่มเป้าหมายให้คล้อยตามไปได้ รวมถึงคุณสมบัติของประชาชน ได้แก่ ทักษะที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ ความสามารถเข้าใจบทบาทตนเองและผู้อื่น (เจ้าหน้าที่ส่งเสริม) ประโยชน์ที่ตนคาดว่าจะได้รับและระดับการเปิดรับสื่อของประชาชนด้วย ซึ่ง คาดว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนของประชาชน การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นเข้าใจได้ง่ายขึ้นด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ แสดงปัจจัยในการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าประชาชน (พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็กเล็กอายุ ๒-๖ ปี) เป็นแกน สำคัญในการยอมรับการจัดตั้งศูนย์หรือไม่โดยพิจารณาจากปัจจัยต่อไปนี้คือ

๑. ทักษะของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ (โดยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม)
๒. ทักษะของประชาชนที่มีต่อความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
๓. ทักษะของประชาชนที่มีต่อความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

(ซึ่งอาจทำงานติดต่อกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านทางผู้นำความคิดของชุมชนหรือไม่ก็ได้)

๔. ระดับการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ และข่าวสารทั่วไปของประชาชน
๕. ประโยชน์ที่ประชาชนคาดว่าจะได้รับจากศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน
๖. ความสามารถ เข้าใจ บทบาทตนเองและผู้อื่นของประชาชน ในการพัฒนาศูนย์ฯ

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

๑. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างความน่าเชื่อถือและความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย (บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง เด็กเล็กอายุ ๓-๖ ปี)
๒. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายคาดว่าจะได้รับทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ความสามารถ เข้าใจ บทบาทตนเองและผู้อื่นของกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาการจัดตั้งศูนย์ฯ และระดับการเปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนของกลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ประโยชน์ที่ประชาชนคาดว่าจะได้รับ ความสามารถ เข้าใจ บทบาทตนเองและผู้อื่นของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็กเล็ก ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์เด็กและระดับการเปิดรับสื่อของประชาชน โดยมีมุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองเด็กเล็ก (อายุ ๓-๖ ปี) เขตอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพราะไม่มีบริการที่รัฐที่จัดให้เด็กเล็กในรูปแบบอื่น ๆ

นอกจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก^๑ (Child Development Center) ซึ่งตั้งขึ้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยและถือเป็นสมบัติของชุมชน มีพัฒนากร (เจ้าหน้าที่ส่งเสริม สังกัดกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย) ประจำท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือตามหลักการพัฒนาชุมชน

ปัจจัยความน่าเชื่อถือและความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ในการวิจัยนี้พิจารณาจากหลักการเข้าถึงประชาชนและหลักการปฏิบัติงาน พัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กบางประการของพัฒนากร (สังกัดกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย) ในสายตาของประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ความน่าไว้วางใจ ความเชี่ยวชาญและความคล่องตัวของพัฒนากร รวมถึงการให้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์ฯ และกลวิธีการจัดประชุมกลุ่มด้วย

นอกจากนี้ เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่ได้กำหนดเขตบริการไว้อย่างแน่นอน ผู้ใช้บริการศูนย์เด็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณที่ตั้งของศูนย์ฯ ดังนั้น การลุ่มตัวอย่างการวิจัยจึงเลือกเฉพาะในเขตหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีผู้ส่งบุตรหลานไปเข้าศูนย์เด็กเท่านั้น

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถหากรอบของประชากรในเขตบริการของศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กที่ศึกษาคือ ศูนย์ฯ ขอยประทานพร วัดเกิดการอุดม และวัดหัตถสารเกษตร เขตตำบลคลอง ๑ คลอง ๓ และคลอง ๕ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามลำดับ เฉพาะที่รับผิดชอบดูแลเด็กเล็กอายุ ๓-๖ ปี และรู้จักพัฒนากรท้องถิ่นตนด้วย เพื่อสามารถตอบคำถามส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความน่าเชื่อถือ และความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ซึ่งในที่นี้คือ พัฒนากร ได้

การวิจัยครั้งนี้ จึงกำหนดให้ประชากรคือ บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็กอายุ ๓-๖ ปี เฉพาะที่อยู่ในเขตบริการของศูนย์ฯ ที่ศึกษาดังกล่าวแล้ว เท่านั้น

^๑ รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ข. หน้า ๑๑๓-๑๑๖.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเสี่ยงสูงต่อการที่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความน่าเชื่อถือ และความพยายามของพัฒนากรจากตัวอย่างที่ได้รับเลือกในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผลปรากฏว่า ตัวอย่างการวิจัยจำนวน ๑๐๘ คน มีผู้ที่รู้จักพัฒนากรท้องถิ่นตนเพียง ๖๐ คน เท่านั้น

สมมติฐานการวิจัย

๑. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน
๒. ความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน
๓. ประโยชน์ที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายคาดว่าจะได้รับ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน
๔. ความสามารถเข้าใจบทบาทของตนเองและผู้อื่นของบิดามารดา หรือผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์ฯ
๕. ระดับการเปิดรับสื่อของประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน
- ๖.ทัศนคติของประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์ฯ

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

๑. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ได้แก่ ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ความชำนาญ (Expertise) และความคล่องตัว (Dynamism) ที่เจ้าหน้าที่แสดงออกให้ชาวบ้านเห็นหรือรู้สึก

๒. ความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม คือวิธีการเข้าถึงประชาชน การให้ข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนก่อนแล้วชักชวนให้มาร่วมประชุมกลุ่มรวมถึงการชักชวนให้ส่งบุตรหลานมาเข้าศูนย์เด็กด้วย

๓. ประโยชน์ที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายคาดว่าจะได้รับ คือ ผลประโยชน์ที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็ก คาดหรือหวังว่าจะได้รับจากการส่งบุตรหลานเข้าศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน

๔. ความสามารถเข้าใจบทบาทตนเองและผู้อื่นของบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็ก คือ สามารถระบุบทบาทตนเองที่มีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกี่ยวกับศูนย์เด็กได้ถูกต้อง สามารถระบุบทบาทตนเองที่มีต่อศูนย์เด็กได้ถูกต้อง สามารถระบุบทบาทเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่มีต่อศูนย์เด็กได้ถูกต้อง

๕. ระดับการเปิดรับสื่อของประชาชน คือ จำนวนสื่อที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารทั่วไป และข่าวสารเกี่ยวกับศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน

๖. ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การยอมรับการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

- เด็กก่อนวัยเรียน : เด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๒-๖ ปีในที่นี่คิดเฉพาะเด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๓ ถึง ๖ ปี
- การจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน : การจัดให้มีบริการเด็กเล็ก อายุตั้งแต่ ๓-๖ ปี ด้วยความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมเข้าสู่วัยเรียนต่อไป
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริม : เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้รับในการที่จะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมตามที่หน่วยงานส่งเสริมต้องการ

- พัฒนาการ : เจ้าหน้าที่ส่งเสริมซึ่งอยู่ประจำและปฏิบัติงานใน
ท้องที่ชนบท โดยสังกัดกรมพัฒนาชุมชน กระทรวง
มหาดไทย
- บิดามารดาหรือผู้ปกครอง
เด็ก เล็ก : บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็กเล็ก (อายุ ๓-๖ปี)
ทั้งที่ใช้และไม่ใช้บริการของศูนย์ เด็กก่อนวัยเรียน
- การยอมรับ : การตัดสินใจที่จะนำของใหม่หรือนวัตกรรมไปใช้
อย่างเต็มที่ เพราะคิดว่านวัตกรรมนั้น เป็นวิธีทางที่
ดีมีประโยชน์มากกว่าของเดิมที่มีอยู่ ในที่นี้หมายถึง
การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองส่งเด็กเล็ก (อายุ
๓-๖ ปี) เข้าศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างความน่าเชื่อถือและความพยายามในการปฏิบัติงานของ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์ เด็กก่อนวัย เรียนของประชาชนกลุ่ม เป้าหมาย (บิดา
มารดา หรือผู้ปกครองเด็กอายุ ๓-๖ ปี)
๒. ได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายคาดว่าจะได้รับ ทัศนคติของกลุ่ม
เป้าหมายที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ความสามารถเข้าใจบทบาทตนเองและผู้อื่นของกลุ่มเป้าหมาย
ในการพัฒนาการจัดตั้งศูนย์ฯ และระดับการเปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์ฯ
ของกลุ่มเป้าหมาย
๓. ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงศูนย์ เด็กที่ศึกษา เขตอำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาวางแผนและดำเนินการจัดตั้ง
ศูนย์ เด็กก่อนวัยเรียนแห่งอื่น ๆ ต่อไปในอนาคตโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง
เด็กเล็กอายุ ๓-๖ ปี มีความตื่นตัวสนใจและได้รับข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ เด็กโดยเฉพาะศูนย์ เด็กใน
ท้องถิ่นมากขึ้น